

Staša Zajović

Militarizacija u doba korone – Srbija

I Uvod: od permanentne militarizacije do koronizacije

Vanredno stanje uvedeno je 15. marta 2020. na neustavan način, mimo Narodne skupštine, a ukinuto 6. maja 2020. Za to vreme Srbija je uvela najrestriktivnije i najrepresivnije mere u celom regionu: povređena su ljudska prava predviđena Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima OUN, Evropskom Konvencijom o ljudskim pravima, ali i Ustavom Republike Srbije.

Za to vreme, u Srbiji je bio najveći broj inficiranih i obolelih i mrtvih, kao i najveći broj inficiranog medicinskog osoblja u regionu. Drastične restriktivne mere kao odgovor na kovid-19 samo su delimično bile u funkciji zaštite javnog zdravlja, prvenstveno sredstvo političke represije, zastrašivanja, sejanja panike, progon drugačije mislećih... Ukratko, na delu je *'kronizacija – društvena upotreba korona virusa'*¹

II Vidljive manifestacije militarizma – rat, oružane snage, vojni budžet, proizvodnja i trgovina oružjem itd. To je i sistem sile i nadmoći, uplitanje vojnih i policijskih institucija u politiku, ekonomiju, kulturu, obrazovanje, zdravstveni sistem, što se pojačano odvijalo već od navedenog neustavnog uvođenja vanrednog stanja (15. mart). Pravni stručnjaci smatraju da nije moralo biti uvedeno vanredno stanje, budući da postoje zakoni za vanredne situacije (Zakon o smanjenju rizika od katastrofa i upravljanju vanrednim situacijama) i Zakon o zaštiti stanovništva od zaraznih bolesti. Autokratski režim A. Vučića 'uveo je mere koje su imale više sadistički nego epidemiološki karakter: neke od tih mera bile su ne samo kontraproduktivne već i opasne po zdravlje'²

Nažalost, slične mere nisu bile samo specifičnost države Srbije jer 'Svuda živimo u opsadnom stanju', kada sve države vladaju improvizovanim dekretima i administrativno-policijskom a gdje ustreba, i vojnom prisilom'.³

Navešćemo samo neke od najdrastičnijih dekreta i uredbi u okviru jačanja represivnog zakonodavstva u Srbiji:

Vojska na granicama, na ulicama, ispred bolnica - 17. marta doneta je uredba po kojoj će Vojska Srbije nadletati granice, biti prisutna ispred bolnica, kompletno naoružana, sa dugim cevima, u borbi protiv virusa: 'Zašto misle da kad stoji vojnik ispred bolnice ili staračkog doma, da neće ući virus pa je ušao?'⁴

Ukratko, sprovode se mere kao da je proglašeno ratno stanje a ne pandemija... Otvaraju se kovid bolnice - stacionari za masovno smeštanje onih koji su „sumnjivi“ na koronavirus. Najveća od tih bolnica, smeštena na Beogradskom sajmu, može da primi 3000 pacijenata! U tim

¹ Darko Suvin, Novosti, 14.8.2020.

² Dr Zoran Radovanović, NIN, 14.5.2020.

³ Darko Suvin, Novosti, 14.8.2020.

⁴ Miodrag Zec, Danas, 22.4.2020.

bolnicama vlada potpuni haos: „Početkom aprila (2020.) većina pacijenata na Sajmu je imala konjuktivistis i dijareju zbog nehigijenskih uslova...”⁵

18. marta – Senicid - kućni pritvor za starije od 65 godina (65+) u trajanju od 42 dana je najdrastičnija mera tokom vanrednog stanja; zabrana kretanja za starije od 65+ i to od uvođenja vanrednog stanja, tj. od 15. marta do 27. aprila, kad se dozvoljava se izlazak u trajanju od 30 minuta (utorkom, petkom i nedeljom), na distanci-najviše 600 metara od kuće. Odlukom režima od 22. marta 2020, osobama 65+ dozvoljen je izlazak u kupovinu od 4 do 7 ujutro i to samo nedeljom! Ova mera je zapravo bio nastavak ratnog sistema srpskog režima - konc-logora za ljude drugačijeg imena i nacije tokom ratova, a tokom vanrednog stanja stvoreni su „konc-logori za stare” – pripadnike/ce vlastite nacije...⁶

19. marta - na granicama su, sem policije i sanitarnih inspektora, i pripadnici vojske sa borbenim vozilima; **21. marta** ukinut je međugradski prevoz; **22. marta** doneta odluka o ukidanju celokupnog javnog prevoza na teritoriji čitave države i navedene zabrane su trajale do ukidanja vanrednog stanja, 6. maja.

Vojska u izbegličkim kampovima – uvođenjem vanrednog stanja migrantima, izbeglicama i tražiocima azila u prihvatnim centrima i centrima za azil oduzeta su elementarna ljudska prava, a sve u ime navodne zaštite od epidemije Kovida-19. Izbeglički kampovi su pretvoreni u pritvorske jedinice, pa i konclogore bez elementarnih higijenskih uslova: „Zatvorili su 9.000 ljudi u prostore čiji je kapaciteti do 3.000”⁷. Nakon ukidanja vanrednog stanja, u nekim od 18 izbegličkih centara, uvedene su još drastičnije mere pod izgovorom da vojska “pomogne policiji” u sprečavanju incidenata od strane izbeglica/migranata, a radilo se o sitnim krađama, sukobima među izbeglicama itd. Ukratko, nisu postojale zakonske pretpostavke za angažovanje vojske ispred centara za migrante: „Od ukidanja vanrednog stanja policija nije identifikovala nijedan incident koji su na području opštine Šid (gde se nalazi izbeglički kamp na granici između Srbije i Hrvatske) izazvali migranti. Dolazak u Šid **17. maja** 2020. i nastupi ministra odbrane, Aleksandra Vulina i zamenika načelnika Generalštaba Vojske Srbije, Petra Cvetkovića, kao i prisustvo načelnika Uprave vojne policije, generala Rajka Milovanovića, samo su podigli već visoki stepen militarizacije državnih organa. Dovodjenje Vojske Srbije u izbegličke centre na zapadu Srbije podstiče klimu rasizma i fašističkih napada učestalih i pre uvođenja vanrednog stanja”⁸. Nasilje nad izbeglicama poprimalo je i fizički teror: ‘Neki ljudi (u izbegličkim kampovima) su se pobunili, pa je onda privatno obezbeđenje krenulo da mlati ljude drvenim i metalnim motkama’.⁹

Demonstracija sile - nasilje policije, parapolicije, paravojski, jurišnih odreda - partijskih milicija...

⁵ Dr Z. Radovanović, na konferenciji ŽUC-a ‘Bauk korone kruži svetom’ (12.-14.jun 2020)

⁶ Staša Zajović, Solidarnost u doba korone, septembar 2020.

⁷ Nikola Kovačević, pravnik na konferenciji ŽUC-a ‘Bauk korone kruži svetom’

⁸ Saopštenje ŽUC-a 19. maj 2020.

⁹ Nikola Kovačević, na konferenciji ŽUC-a ‘Bauk korone kruži svetom’

Pored stalne demonstracije sile, pretnji, kažnjavanja i drugih represivnih mera, režim je pribegavao i pribegavao brutalnom nasilju protiv svih vidova protivljenja drastičnim merama: „Koristeći vanredno stanje režim je nastavio da sprovodi političku represiju nad svim neistomišljenicima, koji su postali mete za odstrel“¹⁰. Navešćemo par primera:

Bakljade protiv nenasilnih građana - akcija 'Bukom protiv diktature' počela je 26. aprila, odvijala se svako veče oko 20h, u stvaranju buke lupanjem u šerpe ('šerpanje') ili bilo koji drugi predmet. To se dešavalo ne samo u Beogradu već u celoj zemlji i poprimilo je dimenzije građanske nenasilne pobune. Čim je akcija 'Bukom protiv diktature' dobila na intenzitetu, režim je odgovorio brutalnim nasiljem – paljenjem baklji po krovovima zgrada u Beogradu i drugde od strane „nepoznatih lica“: „Navodno nepoznata lica koja su na poziv nekih članova vladajuće stranke, svako veče palila baklje po krovovima stambenih zgrada te zastrašivala građane i građanke, pri tome se krećući u vreme policijskog časa, kada to nije bilo dozvoljeno“¹¹

Policijski i parapolicijski teror u julskim demonstracijama – početkom jula 2020. A. Vučić je zapretio ponovnim uvođenjem policijskog časa zbog povećanog broja inficiranih izazvanih prvenstveno ukidanjem epidemioloških mera što je bilo u funkciji predizborne kampanje (parlamentarni izbori su održani 21. juna). Građani su se pobunili i masovno izašli na ulice 7. jula. Režim je među mirne demonstrante odmah ubacio pripadnike policijskih, parapolicijskih, huliganskih, batinaških grupa, formacija koje su u ime režima vršile napade na policiju u cilju opravdavanja nasilja nad demonstrantima. „Cilj specijalno obučениh policijskih službenika i režimskih batinaša, koji su se ubacili među građane, bio je da domaćoj i svetskoj javnosti prikažu da su protesti nasilnički i da iza njih stoje ultradesničarske organizacije. Ni jedno ni drugo nije tačno – ogromna većina građana koji su se spontano okupili na ulicama gradova da iskažu protest, nije nasilna“¹² Inače, protesti su kao izliv gneva, bili potpuno neorganizovani, ideološki mešoviti (i leвица i desnica); usledila su hapšenja gotovo isključivo nenasilnih učesnika/ca, koji su podvrgavani policijskoj torturi. Nakon par dana protesti su prestali – rasturali su ih batinaške grupe i policija, dajući jedni drugima motiv za eskalaciju nasilja, a najveći deo građanstva je bio uplašen za svoju bezbednost.

Valja napomenuti da je režim poslednjih godina stvorio razne 'jurišne odrede' ili pretorijanske garde – pored navedenih neformalnih grupa za 'posebne zadatke', zakonski je uveo komunalnu miliciju, a najavljeno je i osnivanje partijskih paravojski. S jedne strane, to je sredstvo zapošljavanja/uhljebljenja partijskih kadrova (vladajuća SNS ima preko 700 000 članova) a s druge, služi za obračun sa protivnicima. Te grupe vode ekstremni desničari i osobe sa kriminalnom prošlošću, a režim ima totalnu kontrolu nad njima.

Trgovina oružjem u doba korone i vanrednog stanja – poslednjih godina država Srbija izvozi oružje zaraćenim državama, raznim diktatorskim režimima: koji muče i ubijaju civilno

¹⁰ Saopštenje ŽUC-a, 9. maj 2020.

¹¹ Ibid

¹² Saopštenje grupe NVO, 9. jul 2020.

stanovništvo u tim zemljama. Najgrublji vid brutalnog militarizma jesu izjave predsednika A. Vučića, od kojih izdvajamo sledeću: *“Toliko se ratuje po svetu, toliko sukoba ima, sve što napravimo, to prodamo...”*¹³

I za vreme vanrednog stanja, iz fabrika srpske namenske industrije putovalo je oružje: ‘Transportovano je za kupca, preduzeće iz Ujedinjenih Arapskih Emirata (UAE) Internešenel Golden Group (IGG – International Golden Group). U šest letova, sa dva aviona Boeing C-17 Globmaster III ratnog vazduhoplovstva UAE, od 22. do 26. aprila, prevoženo je oružje – između ostalog i iz Krušika’. Za ovu fabriku oružja vezane su afera sa kriminalnim izvozom oružja u koji su umešani najviši funkcioneri države.¹⁴ Inače, A. Vučić je posetio ovu fabriku 9. marta 2020. u okviru neprekidne izborne kampanje i tog dana su se u krugu fabrike okupili radnici, iako je već počela pandemija!

Jedna privatna kompanija takođe je izvezla oružje u Jermeniju, kao i u Azejbejdžan, u maju i junu. Inače, Jermenija i Azerbejdžan su, zbog pokrajine Nagorno Karabah, u sukobu još od 1988. 12 jula 2020. dva azerbejdžanska vojnika poginula su od granata (proizvedenih u Srbiji) ispaljenih sa jermenske strane.¹⁵

Trgovina naoružanjem i vojnom opremom ‘procvetala’ je sa eskalacijom sukoba na Bliskom istoku, a broj firmi koje se bave ovim profitabilnim poslom stalno raste: ‘Sa **185** u 2016. porastao je na **213** u 2017. što ukazuje da se radi o veoma profitabilnom poslu. ‘U Srbiji postoji još **55** firmi koje se bave proizvodnjom naoružanja i vojne opreme a od toga su **42** privatne’.¹⁶ Oružje koje su izvezili iz Srbije završavalo je u rukama islamističkih naoružanih grupa u Jemenu i Siriji koje su činile mnogobrojne ratne zločine, a izbeglice bežeći od rata, traže privremeno utočište u Srbiji, isključivo kao tranzitnoj zemlji na putu ka zemljama EU.

Valja napomenuti da se militaristički karakter države ispoljava i sledećim faktima: Srbija je jedina država u regiji koja još uvek nije usvojila Konvenciju UN o zabrani proizvodnje kasetne municije, čime je lišila međunarodne pomoći veliki broj građana/ki žrtava ove municije tokom Nato bombardovanja (1999.); Srbija je prva u regionu po broju oružja po glavi stanovnika, država Srbija izvozi oružje zaraćenim državama, raznim diktatorskim režimima; ona ulaže u vojne potrebe, u represivni aparat umesto u civilne potrebe stanovništva, tako da je Srbija na poslednjem mestu po kvalitetu zdravstvene zaštite u Evropi itd. U vremenima velikih potresa, globalnih i nacionalnih, situacija se drastično pogoršava.

III Militarizacija – na nivou države i društva

¹³ Izjava (1.7.2017.)

¹⁴ *Afera Krušik* – izbila je septembra 2019. godine kad je Aleksandar Obradović, radnik Krušika, dostavio dokumenta koja otkrivaju da je u kriminalnu trgovinu oružjem bio uključen Branko Stefanović, otac Nebojše Stefanovića, ministra policije. Njegova privatna firma GIM je imala privilegiju da oružje i vojnu opremu nabavlja po nižim cenama od svih. Poveden je postupak za navodno odavanje poslovne tajne protiv radnika Krušika A. Obradovića koji je prvi ukazao na moguću veliku korupciju u Krušiku. Godinu i po dana od otvaranja afere Krušik, na udaru države je i dalje samo čovek koji je jedini ukazao na korupciju.

¹⁵ Danas, 22.7.2020.

¹⁶ N. Lunić, Vreme, 5.4.2018.

Militarizam se ne može svesti na vidljive manifestacije (rat, oružane snage, vojni budžet, proizvodnja i trgovina oružjem, itd.), već se klima straha i nebezbednosti održava *militarizacijom*, tj. 'procesom prenošenja vojničkih/militarističkih vrednosti na sve sfere: slepa poslušnost, hijerarhija, mačizam, ksenofobija, rasizam, autoritarnost, uniformnost, homofobija...' ¹⁷ Militarizacija nameće i određene kulturne modele koji stvaraju klimu patrijarhalne kontrole i straha, a oni se ispoljavaju kroz različite vidove (strukturnog) nasilja:

Proizvodnja neprijatelja – permanentna je praksa režima u Srbiji, uvek u funkciji opravdanja represivnog aparata kontrole. Vanredno stanje i pandemija bile su 'prave prilike' za režim da proizvede nove neprijatelje, da se podigne tenzija i zavede gvozdena disciplina. U vanrednom stanju i 'borba' protiv korona virusa poprimila je drastične manifestacije:

Kontrola nad medijima, cenzura, represija – demonizacija i isključivanje iz javnog života onih koji drugačije misle, koji se protive, ne pristaju na slepu poslušnost i idolatriju režima: 'Mi smo živeli u ludilu koje nas je vodilo u paranoju. To je izivljavanje nad našim umovima' ¹⁸ To se najbolje se ogleda u cenzuri informacija u vezi sa razmerama pandemije. Naime, 13. marta oformljen je 'zdravstveni' *Krizni štab za otklanjanje i sprečavanje mogućih posledica zarazne bolesti Kovid-19*, Krizni štab čine predstavnici vlasti, i rukovodioci najvažnijih zdravstvenih institucija i bolnica, profesori medicinskih nauka (15 članova na čelu sa A. Vučićem). Krizni štab je bio produžena ruka režima, rukovodio se njegovim nalogima a ne epidemiološkim/zdravstvenim potrebama stanovništva. Režim preti (28. mart) uredbom kojom će se ograničiti pravo na obaveštavanje javnosti u vezi sa pandemijom korone. Međutim, preko nekoliko nezavisnih medija i društvenih mreža, pojavljuju se lična svedočenja zdravstvenih radnica i radnika o haosu u zdravstvenim institucijama. Odmah su se našli na udaru mediji koji su izveštavali objektivno i profesionalno o razmerama pandemije. Navodimo sam jedan primer represije: novinarka *Ana Lalić* uhapšena je zbog teksta (portal Nova S, 1. 4.2020.) o tome da, suprotno tvrdnjama Kriznog štaba, medicinsko osoblje u Kliničkom centru Vojvodine nema adekvatnu medicinsku zaštitu. Novinarka je optužena je da 'širi dezinformacije koje imaju za cilj izazivanje panike'. Zahvaljujući pritisku domaće i međunarodne javnosti novinarka je oslobođena.

Upotreba pandemije u predizborne svrhe - iako su izbori bili zakazani za 26. april 2020. odloženi su za 21. jun 2020. Tokom vanrednog stanja neprekidno se odvijala izborna kampanja: 'Naš monitoring medija je pokazao da su 91% vremena bili prisutni ljudi iz vlasti. U poslednje dve nedelje marta ih je bilo 99%. Od njih je svaki drugi bio predsednik Vučić' ¹⁹. Na parlamentarnim izborima (21. jun) apsolutni pobnik je Srpska napredna stranka, koja je

¹⁷ 'Antimilitarizam i žene', publikacija u izdanju Žena u crnom, 2009.

¹⁸ Ana Lalić na konferenciji 'Bauk korone'

¹⁹ Raša Nedeljkov, programski direktor CRTA (Centar za istraživanje, transparentnost i odgovornost) na konferenciji 'Bauk korone kruži svetom'

osvojila 60% glasova izašlih na izbore (188 od 250 mesta u parlamentu). Većina opozicionih partija je bojkotovala izbore zbog medijske neravnoteže, pritisaka na glasače i njihova ucenjivanja, kao i zbog manipulacija zvaničnim statistikama u vezi sa pandemijom korona virusa, što je bilo u funkciji izbora.

Jačanje represivnog zakonodavstva: Vlada Srbije donela je 1. aprila uredbu kojom su predviđena suđenja "na daljinu", odnosno preko Skajpa. Advokatska komora Srbije smatra da su takva suđenja protivna zakonu i Ustavu. Redovni sudovi nisu radili, ali zato su radili „preki“ sudovi- preko Skajp platforme određuju i zatvorske kazne, i to čak i do tri godine zbog navodnog kršenja mera vanrednog stanja.²⁰ Podnete su **32** inicijative za ocenu ustavnosti odluka donetih u vezi sa vanrednim stanjem. Ustavni sud/US je utvrdio da je vanredno stanje proglašeno u skladu sa Ustavom Srbije. Na sednici 21. maja US je odbacio inicijative za pokretanje postupka za ocenu ustavnosti i zakonitosti Odluku o proglašenju vanrednog stanja.

Tokom julskih protesta demonstranti su bili izloženi policijskoj brutalnosti, a zatim i pravosudnom progonu. 'Na udaru se nisu našli izazivači nereda, od kojih su mnogi povezani sa režimom, već studenti i mladi, od kojih je većina uglavnom prvi put učestvovala na protestima. Režim je mirne demonstrante tretirao kao huligane i teroriste'²¹ Ne zna se koliko je ljudi privedeno tokom demonstracija u Beogradu, Novom Sadu, Nišu, Kragujevcu itd. Medijima niko nije na ta pitanja odgovorio.

Demonizacija, stigmatizacija, okrivljavanje 'neodgovornih', neposlušnih građana/nki, kriminalizacija organizacija civilnog društva – ovi mehanizmi kontrole i zastrašivanja poprimili su drastične forme:

Optuživanje državljana Srbije koji se vraćaju u zemlju – oko 400 000 građana/nki (uglavnom ekonomskih emigranata ili prekarnih radnika) vratilo se iz inostranstva, jer su zbog korone tamo izgubili privremena radna mesta. Režim se žalio što im je „dozvolio“ da uđu u Srbiju, osporavajući Ustavom zagarantovano pravo svakog državljanina. Najviši državni funkcioneri su građane Srbije koji su se našli izvan granica svoje zemlje optuživali da su prenosioci korone!

Militarizacija svesti izazivala je među građanstvom reakcije sumnjičenja drugih, zaziranje od svih kao mogućih izvora zaraze, što potvrđuje istraživanje javnog mnjenja tokom korona virusa: 'Polovina ispitanika bi prijavila policiji sugrađane koji se vraćaju iz inostranstva, a krše meru izolacije'²²

Militarizacija svesti se ispoljavala i tokom protesta, kao odgovor na brutalno režimsko nasilje, manipulaciju strahom, osećaj poniženja i nemoći. To je i tokom antirežimskog protesta izazivalo nepoverenja u nenasilje kao strategiju borbe: "Tri dana uličnih nereda su više uplašila vlast nego prethodne godine mirnog pešačenja (...) Od sedenja nema ništa. Dosta je ljudi zaista besno

²⁰ Nastasja Radović 'Pandemija bolesti Kovid-19 i vanredno stanje u Srbiji – vanredno haotično stanje', maj 2020.

²¹ NIN, 23.7.2020.

²² Danas, 27.4.2020.

jednostavno ne može više da se šeta ili sedi...”²³ Jasno je da gnev oslobađa od potrebe racionalne analize, a nedostatak bilo kakve vizije promene dovodi do stava da ne postoji ništa drugo do gole sile ('oko za oko, zub za zub'). Opravdane pobune podstaknute gnevom mogu proizvesti teško predvidljive pa i rizične rezultate, a mobilizacija gneva, sama po sebi, nipošto nije dovoljna za društvenu promenu. Potcenjivački odnos dela levičarskih učesnika protesta prema pacifizmu i nenasilju prenebregava činjenicu da „nenasilje nije samo duhovno opredeljenje – to je najstožija analiza stanja i najtačnija procena postojećeg stanja i odnosa snaga” (M.L. King) ili da „Gospodarevu kuću nikad ne možeš srušiti alatkama gospodara” (Odri Lord).

Kažnjavanje, optuživanje, stigmatizacija žrtava nasilja umesto počinioca nasilja – u pervertiranom vrednosnom političkom sistemu uvek su žrtve 'krive': to se ispoljavalo u brutalnoj represiji nad najranjivijim kategorijama tokom vanrednog stanja i pandemije:

Nasilje nad ženama poprimilo je dramatične dimenzije, žrtve nasilja su bile u zatočeništvu sa nasilnikom, a većina žena nije imala mogućnost da u obaveznoj izolaciji prijavi nasilnika: 'Žena zove policiju i kaže da nasilnik preti da je ubije, a policija je sprovede kod prekršajnog sudije, a ovaj kazni da plati 50.000 dinara zato što je kršila zabranu kretanja'²⁴

Romsko stanovništvo, posebno iz neformalnih naselja, bez pristupa pijaćoj vodi, ne može da održava ni minimalnu higijenu, mnogi se bave skupljanjem sekundarnih sirovina i u uslovima vanrednog stanja ne mogu da rade, na delu sistematska i sistemska diskriminacija Roma²⁵ Tu su i korisnici socijalne pomoći, beskućnici, prekarne radnice – siromašni/e za koje izolacija luksuz...Pored rasističke mržnje, fašističkih napada i nasilja nad izbeglicama, neki političari, kako vladajuće tako i opozicionih partija, šire teorije zavere, tvrdeći da izbeglice prenose užasne bolesti i predstavljaju pretnju po zemlje u koje dolaze.

Okrivljavanje 'neodgovornih' građana/nki- aboliranje države od odgovornosti- država je svu odgovornost prebacila na građane. Ako brojke zaraženih rastu, ispada da je to zbog neodgovornih građana, a ne zbog državnih mera: 'Neprihvatljiv je stav ministra zdravlja da 'kako se budemo ponašali, tako će nam i biti'. Na taj se način kompletnu odgovornost prebacuje na pojedince, a abolira država (zdravstveni sistem, Krizni štab) od odgovornosti.'²⁶ Ljudi se sve više plaše i spremni su da se odreknu sloboda u ime veće bezbednosti, bolje rečeno, privida veće bezbednosti, tako da istovremeno i država i društvo zahtevaju sve jače represivne mere: svi koji nemaju apsolutno poverenje u epidemiološke mere i 'zaštitu' države' izloženi su raznim vidovima odbacivanja i represije i na nivou države, ali i društva. Bes ljudi je često usmeren na one koji se ne 'pridržavaju' mera, što se drastično ispoljilo tokom zabrane za 65+: "Lavina

²³ Miran Pogačar, *Vreme*, 23.7.2020.

²⁴ Tanja Ignjatović, Autonomni ženski centar, na konferenciji 'Bauk korone kruži svetom', jun 2020.

²⁵ A1 – inicijativa za socijalna i ekonomska pitanja

²⁶ Dragan Delić, redovni profesor Medicinskog fakulteta BU u penziji, *NIN*, 14.5.2020.

diskriminacije prema starijim osobama od strane sada svih: mladih, političara, drugih ugroženih, ne samo u internet prostoru, nego i u javnom (u prodavnici, u autobusu, svuda)' ²⁷ S druge strane, zbog permenatne zloupotrebe pandemije, nepoverenje građanstva u epidemiološke mere raste, što predstavlja plodno tlo za teorije zavere, populističke desničarske pokrete, posebno antivakcerski pokret.

Kriminalizacija organizacija civilnog društva – autonomne organizacije civilnog društva/OCD mete su napada, i državnih i nedržavnih aktera, naročito od dolaska na vlast A. Vučića (2022.). Branitelji/ke ljudskih prava deluju u izrazito neprijateljskoj atmosferi, bez zaštite državnih organa, izložene bezobzirnoj kampanji i medijskom linču, u iščekivanju napada od režima instruisanih fašističkih grupa. Uprava za sprečavanje pranja novca, koja deluje u okviru Ministarstva finansija (jul 2020.) zatražila je od banaka uvid u sve finansijske transakcije pojedinih kritički orijentisanih javnih ličnosti i NVO, kako bi otkrila eventualno pranje novca ili čak finansiranje terorističkih aktivnosti: „Pošto su na spisku brojne organizacije i pojedinci koji se bave istraživačkim novinarstvom, zaštitom ljudskih prava, filmskom produkcijom, razvojem demokratije, vladavine prava i dobročinstva nameće se zaključak da je u pitanju politička zloupotreba institucija i opasan pokušaj daljeg urušavanje vladavine prava u Srbiji“ ²⁸

Valja podsetiti da su Žene u crnom od početka svog rada izložene kako napadima, tako i pretnjama, koji su se u poslednjih pet godina intenzivirali kroz brojne napade, od fizičkih napada, pretnji, uvreda, do ometanja skupova i drugih vidova zastrašivanja. U vezi sa ovim napadima inicirano je 13 postupaka pred državnim organima Republike Srbije, a niko od počinitelaca nije kažnjen.

V Militarizacija jezika tokom korone

Režim pribegava permanentnoj militarizaciji putem ratnih metafora, o virusu se govori ratnom terminologijom: svakodnevno nas bombarduju brojevima zaraženih, umrlih...ceo svet se prevorio u bojno polje. U celom svetu, tokom pandemije propaganda je pribegavala ratnim metaforama, ratnoj terminologiji (korona virus=neprijatelj itd.) u cilju stvaranja atmosfere pretnje i nebezbednosti, izazivanja straha i panike. Naravno, to je imalo i ima za cilj opravdavanje represivnih mera i kontrole građanstva.

Umesto da govori o teškoj zdravstvenoj krizi, režim na čelu sa A. Vučićem (15.3.2020.) zapravo najavljuje ratno stanje: 'Srbija je danas u ratu protiv nevidljivog protivnika. Naša Srbija mora da pobedi (...) ovo će biti najteža bitka za naš narod, bitka za naše stare i bolesne, oni su meta ovog žestokog napada (...) Predaja nije opcija za Srbiju'. Ratničku retoriku sledi ceo režim, pojačan osuđenim ratnim zločincima: "Sad treba primeniti formulu da bi se uspelo u ratu protiv korona

²⁷ Svenka Savić, Danas, 8. maj 2020.

²⁸ Saopštenje 140 NVO, jul 2020.

virusa, a to je: nepokolebljivo, neraskidivo, neupitno jedinstvo vojske, naroda i državnog rukovodstva”, kaže general V. Lazarević.²⁹

Ratne metafore služe za militarizaciju svesti: “Izuzetno pogodno i efikasno sredstvo ubeđivanja da se nalazimo u ratnom stanju, a kad je ratno stanje na snazi, onda građani moraju da se ponašaju kao poslušni i lojalni vojnici. U tom kontekstu virus je ‘objektivna pretnja’ koju treba ‘eliminirati’, protiv kojeg se mora ‘boriti (...) Svaka kritička reč unutar tog metaforičkog okvira, jeste otvoreno iskazivanje neposlušnosti, nedostatak patriotizma, takoreći nacionalna izdaja”³⁰.

Osnovna odlika metafore rata je produbljivanje polarizaciju u društvu, izazivanje osećanja pretnje, straha i panike, nebezbednosti, a duga patrijarhalna tradicija jednouljiva režimu služi za ukidanje elementarnih građanskih sloboda i ljudskih prava, učutkivanje drugačijih glasova: “Pojačana represija se uvek legitimizuje razlozima ‘više sile’. Ta viša sila je sad epidemija i njome se opravdava uskraćivanje slobode. Epidemija je ogolila autokratsku i manipulativnu prirodu režima”³¹.

Uočljiva je i militarizacija medicinskog rečnika ‘čak se predlaže i pokretanje rezervnih medicinskih snaga. Kao mogućnost se navodi i udruživanje sa vojnim snagama’³²

U cilju demilitarizacije svesti, neophodno je demontirati ratne metafore i njihovu funkciju jer: ‘Ne živimo u ratu, već prolazimo kroz tešku zdravstvenu krizu’, kaže *Ines Olsa*, istraživačica Instituta za kulturu i društvo Univerziteta Navara, Španija.

Alternative?

Represija neće pomoći u zaštiti protiv pandemije, ograničavanje slobode govora i izražavanja, ukidanje parlamentarnih nadzora – neće doprineti zaštiti javnog zdravlja. **Upravo suprotno, napadi na slobodu i ograničavanje demokratije otežavaju epidemiološku situaciju.**

Samo se putem demokratije može jačati poverenje građana u javne institucije, samo slobodni mediji mogu imati ulogu kvalitetnog, objektivnog i tačnog informisanja, pažljivo pratiti i nadzirati vladine odluke i suzbijati dezinformacije.

A potrebi ulaganja u zdravstvo (umesto u represivni aparat i industriju naoružanja) da ne govorimo!

²⁹ Vladimir Lazarević, bivši general Vojske Srbije, osuđen je pred Haškim tribunalom za ratne zločine počinjene nad Albancima 1999. na Kosovu na 15 godina zatvora a nakon odsluženja kazne zatvora oslobođen (3.12.2015.) priređen mu je državni doček, drži predavanja na Vojnoj akademiji itd.

³⁰ Nadežda Silaški, lingvistkinja i profesorka engleskog na Ekonomskom fakultetu BU, Danas, 23.4.2020.

³¹ Ivan Čolović, Vreme, 9.7.2020.

³² Vreme, 26.3.2020.

(ova analiza predstavljena je na skupu Mreže Žena u crnom, Vrnjačka Banja. 17-19- septembra 2020)